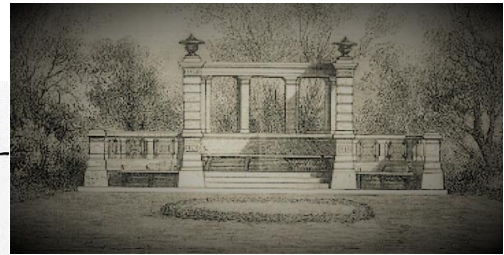

J.J. Cremer.

Mevrouw Baks in Fabriekskinderen.

In Fabriekskinderen van J.J. Cremer uit 1863 neemt mevrouw Baks een bijzondere positie in. In de novelle neemt de student Willem een armzalig kind, Sander, mee naar zijn kamer om hem te verzorgen.

Mevrouw Baks, de zwaarlijvige echtgenote van de melkboer en hospita van student Willem van Hogenstad, heeft echter ten aanzien van Sander een **sterke afkeer, een moreel oordeel en toont haar klassenvooroordeel**.

Zij ziet Sander niet als een slachtoffer, maar als een bron van smerigheid en schande, en ze beschouwt hem als onderdeel van "gespuis" en "repalje".

De volgende punten beschrijven haar houding:

1. **Afkeer van onreinheid:** Mevrouw Baks is gechoqueerd dat Willem zo'n "**vuil schandaal van de straat**" mee naar boven heeft gebracht. Ze houdt zelf van "**helder en netjes**". Ze noemt Sander een "**smerig sesjet**" die nu in het ledikant van de heer ligt, en vreest welk "**ontuig**" er mee in huis is gekomen. Later noemt ze Sander een "**vuil opraapsel**".
2. **Moralistisch oordeel over de ouders:** Ze legt de schuld voor de toestand van Sander volledig bij zijn ouders. Ze classificeert fabriekskinderen als afkomstig van volk dat "**zuipen en luijeren**" en dat hun "eigen onmondige vleesch voor den kost laten zorgen". Zij beschouwt dit soort mensen als zodanig slecht dat ze "**z'n eigen vader en moeder voor 'en glas jenever aan de galg zou helpen**".
3. **Angst voor reputatie en gevolgen:** Ze maakt zich zorgen over de gevolgen van Willems actie. Ze vreest zowel het "**vuilmaken van je eigen boel**" als het "**gebabbel in de straat**".

Haar grootste zorg is dat Willems actie te ver gaat: hij gaat "**vlak buiten je boekje**" door zich christelijk te bekommeren om zo'n "**verwaarloosd en liederlijk sesjet**". Ze is bang dat een van de ouders, die ze een "**zuiplap**" noemt, wraak zou komen nemen als hij ontdekt dat zijn kind van de fabriek is afgehouden. Ze benadrukt dat "**iedere man blijft baas over z'n eigen kinders**".

4. **Financiële drijfveer:** Hoewel ze zich schandaliseert over Willems gedrag en het vuile kind, berust ze in de situatie en voert Willems buitensporige bestelling (chocoladewater en veel broodjes) uit, omdat ze de huur en het geld niet wil verliezen: "**maar d'r kamers en 't lieve geld. Je moet al wat doen in de wereld!**"

De houding van mevrouw Baks ten aanzien van Sander, het fabriekskind, kan worden geanalyseerd als een representatie van **klassenvooroordelen en morele veroordeling** uit die tijd:

1. **Moralistische blamage:** Mevrouw Baks legt de schuld voor de ellende van de kinderen volledig bij hun ouders, die zij categoriseert als "**gespuis**" en "**repalje**". Zij meent dat de ouders "zuipen en luijeren" en hun eigen kinderen dwingen om in hun onderhoud te voorzien.
2. **Angst voor onreinheid en besmetting:** Haar primaire zorg is dat Sander een "**vuil schandaal van de straat**" en een "**smerig sesjet**" is. Ze vreest dat hij "**ontuig**" (ongedierte) in haar nette huis heeft gebracht en noemt hem later een "**vuil opraapsel**". Ze is bezorgd over het "**vuilmaken van je eigen boel**".
3. **Afkeer van interventie:** Zij beschouwt Willems hulp als een gevaarlijke inbreuk op de sociale orde, aangezien zij waarschuwt dat hij "**vlak buiten je boekje**" gaat door zo'n kind christelijk aan te trekken. Ze benadrukt dat men baas blijft over zijn eigen kinderen ("**iedere man blijft baas over z'n eigen kinders**").
4. **Reputatie boven mededogen:** Hoewel ze zich schandaliseert over Willems actie en het "vuile kind", berust ze uiteindelijk in de situatie omdat ze de huur en het geld van de student niet wil verliezen: "**maar d'r kamers en 't lieve geld. Je moet al wat doen in de wereld!**". Kortom, mevrouw Baks's oordelen worden gedreven door een combinatie van **klassenverachting, obsessie met reinheid** en het plaatsen van de **schuld voor de armoede bij de morele tekortkomingen van de armen zelf**.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 15 december 2025.

www.jacobcremer.nl